

ZWERVERS

DOOR
H. TE MERWE

NIJKERK
G.F. CALLENBACH

ZWERVERS

DOOR
H. TE MERWE

NIJKERK
G. F. CALLENBACH

I.

Langs de wegen.

De lucht was met zware wolken bedekt — grauw en somber. Het woei van over de rivier en de korte najaarsdag liep ten einde. 't Werd duisterder, hier en daar fonkelden al kleine lichtjes. Dat waren de toplichten, die de schepen op het water boven in den mast hadden hangen.

Regenen deed het op dit oogenblik niet; maar de laatste dagen was het erg nat geweest en de dijken waren doorweekt van water. Groote plassen stonden in het paardenspoor; en ook in de voren, door de wagenwielen gemaakt, glinsterde het.

Met moeite kwam de woonwagen, die over den dijk reed, vooruit. Een mager, wit paardje liep tusschen de boomen, armoedig van uiterlijk. Het stomme dier spande zich tot het uiterste in, maar de scheefuitstaande wielen van het voertuig zakten in de pappige modder en het kostte heel wat kracht, om de zaak in beweging te houden. Naast het paard liep baas Ruigkamp. Hij had wel een zweep in de hand, maar die gebruikte hij niet. Als de wagen even dreigde te blijven staan, moedigde hij het paard met een geklak van de tong aan, en greep met

z'n eene hand in de wielspaken, om mee te helpen.

Joop — de oudste zoon — een jongen van 'n jaar of zestien, hielp eveneens mee.

Zwijgend trokken ze verder — geen oog hadden ze voor het mooi van de rivier, die schuimkoppen dreef onder den aanwakkerenden wind, geen oor voor het doffe klotsen van het water tegen den dijkvoet: vooruit moesten ze — zoo gauw mogelijk vooruit, om, als 't kon, Brinckem te bereiken voor het geheel donker was.

Met zorg in den blik trachtte Ruigkamp de steeds dieper wordende schemering met de oogen te doorboren, of hij in de verte den toren van het provincie-stadje niet opdoemen zag. Want de stad beteekende nu voor hem: menschen; en menschen, dat was: hulp. Bang voor de eenzaamheid, voor de verlatenheid op de wijde landen en de eindelooze wegen, dát waren ze niet, de zwervers. Hoe dikwijls hadden ze immers overnacht buiten, ver van stad of dorp, met den donkeren hemel boven hun armelijke wagenwoning en den zwarten nacht óm hen. Neen, dien angst kenden ze niet.

Het was andere zorg . . . . In den langzaam voortschokkenden wagen lag moeder ziek.

Truus verzorgde haar, zoo goed en zoo kwaad het ging in de benauwde ruimte, waar de schommelende olielamp gelig licht wierp. Anders reden ze nooit graag met de brandende lamp — nù mòest het wel.

In 'n soort van bedstee, achterin den wagen, lag de zieke. Haar man was 'n poosje geleden nog even aan de lage deur geweest, bezorgd, om te vragen . . . . Maar Truus had, met den vinger op den mond, gewaarschuwd: „Moeder slaapt . . . .”

Toen was de baas weer naar z'n paard gegaan — en met Joop samen zwoegde hij nu naast de kar . . . .

Het meisje binnen was gaan zitten bij het kleine tafeltje: er was op 't oogenblik niets voor haar te doen.

Moeder lag rustig en in het andere bed, dat boven het eerste was aangebracht, net als bij de matrozenkooien aan boord van een schip, sliep Henk; 'n leuke jongen van een jaar of acht.

Truus dacht er over, om naar buiten te gaan; dan frischte ze misschien wat op. Maar ze kon de twee slapenden toch niet alleen laten: daarom bleef ze.

Triestig nu, dat moe ziek was. Al 'n poos was ze wel niet al te lekker geweest, maar ze bleef toch lopen . . . . Tot . . . .

Verleden week hadden ze met hun schiettent gestaan op de kermis te Meerdrift. 't Was erg druk geweest: schieten schijnen de kermisgangers graag te doen, en

voortdurend rinkelden de pijpen stuk, die als doel aan touwtjes waren opgehangen.

Vader en Joop hadden de handen vol gehad om te bedienen; en Henk was naar den wagen gekomen met de boodschap: „Of Moe en Truus ook niet konden komen helpen — de twee „mannen” konden het niet meer aan.”

Natuurlijk waren ze gegaan — onmiddellijk. Want van de kermisweken moesten ze 't hebben! Die brachten de verdiensten in voor 't heele jaar.

En met z'n vieren hadden ze in de tent gestaan: al maar geweren laden en overreiken aan de bezoekers.

Veel geld hadden ze dien dag gebeurd — veel geld . . . . Maar 's avonds was moeder meer vermoeid geweest dan anders — en het had lang geduurd, eer ze den slaap kon pakken. Ze had sterk gehoest, zoo'n droge kuch . . . .

't Was gelukkig, dat de meeste kermisdagen voorbij waren: dan kon ze weer eens wat uitrusten. En werkelijk — den Zondag had ze op bed gelegen, en 't scheen, dat ze daarvan opknapte.

Ruigkamp wilde dit jaar nog één kermis meemaken; in Baldrihem; dan was 't gedaan. Dan bleven ze rustig, tot in het voorjaar de reeks kermisweken opnieuw begon, en ze weer zwierven langs de wegen van plaats naar plaats.

„'t Kan wel, denk ik,” had moeder gezegd, want ze wist, hoe noodig het geld was . . . .

Zoo waren ze dan op weg gegaan, maar 's middags van den eersten dag al werd de vrouw weer ziek — en nu lag ze daar, in de benauwde bedstede, terwijl de wagen voortschokte in de duisternis . . . .

Als ze vanavond Brinckem nog maar bereikten!

Ruigkamp kende het stadje wel: meer dan eens had hij er met z'n tent op de kermis gestaan, en ééns was hij er een maand achtereen gebleven, omdat een winkelweek in Brinckem en een landbouwfeest in een dorp in de buurt hem goede gelegenheid boden, om met z'n spul wat extra's te verdienen. Eigenlijk had het heelemaal niet in zijn bedoeling gelegen, Brinckem aan te doen — al leidde de weg naar Baldrighem in de buurt . . . . Nu was hij blij er niet te ver vandaan te zijn. Want hij had goede herinneringen aan het stadje. De keeren, dat ze er met hun wagen eenigen tijd hadden doorgebracht, waren ze met enkele van de stedelingen wat nauwer in aanraking gekomen. Dat gebeurde hun — zwervers langs de wegen — niet zoo vaak.

Maar een paar jaren geleden — toen, met de kermisweek, er een heel kamp van woonwagens buiten de poort stond, in de buurt van de rivier, waren op een Zondagmiddag een paar dames in dat kamp gekomen. Vriendelijke lui waren het geweest, die met ieder een praatje maakten, en gedrukte blaadjes uitdeelden. Ruigkamp had óók zoo'n papiertje gekregen; hij had er niet veel mee op gehad eerst, maar de vrouw had het gelezen en het èrg mooi gevonden. „Als een brandhout uit het vuur gerukt” heette het.

Nou — toen waren ze 's avonds es naar een zaaltje gegaan, waar diezelfde dames weer waren. Die hadden de menschen 's middags uitgenoodigd en moeder de vrouw wilde er graag heen. 't Was er wel gezellig geweest: er was gezongen, héél mooi, en er werd verteld over Jezus; en van lieverlee werd het gewoonte dat de

Ruigkamps, als ze in Brinckem kwamen, vaste bezoekers van „het zaaltje” waren.

Zóó kwam het, dat ze zich in Brinckem beter op hun gemak gevoelden dan ergens anders — en daarom was de baas wát blij, toen eindelijk de lichten van de stad in de verte zichtbaar werden.

„We naderen, Joop,” zei hij en door de avond-kilte antwoordde Joop: „Gelukkig maar, dan staan we straks stil en schokt moeder zoo niet.”

„Waar zouden we uitspannen? Buiten de poort?”

„Voorloopig maar wel, hè? Op de gewone plaats, aan de rivier.”

„Ja — dat zal 't beste zijn. Ik weet trouwens niet, of we ergens anders staan mógen.”

Baas Ruigkamp kende maar al te wèl de bordjes met het waarschuwend opschrift: „Verboden standplaats voor woonwagens”, en niet graag zou hij in aanraking komen met de politie. Want hij was een „fatsoenlijk mensch”, die op een eerlijke manier zijn kost verdiende.

Ze kwamen dicht bij de stad: de huizen langs den dijk werden talrijker, en ook kwamen ze meer menschen tegen. Sommigen keken met nieuwsgierige meewarigheid naar het armoedige spulleke, dat daar zoo verlaten voortsukkelde in den motregen, die begon neer te druilen: kermisgasten —. 'n Beetje angstig week er één wat méér uit dan noodig was, je kon nooit weten, zulk volk . . . .

„Nu uitkijken, Joop, we moeten onderhand de stoep krijgen,” waarschuwde vader.

„Hier links, niet?” vroeg Joop terug.

Het was oppassen, om in de duisternis den weg niet

voorbij te rijden, die schuin van den dijk naar beneden voerde en leidde naar de woonwagenstandplaats buiten de Marschpoort, de plek, die het gemeente-bestuur voor woonwagens had aangewezen.

„Hierheen!”

Vader nam het paard bij den teugel en leidde het voorzichtig het hellende pad af; knarrend volgde de

wagen. Met de lantaarn in de hand lichtte Joop vóór.

Ze kwamen aan den dijkvoet. Daar was het eenzaam — géén andere wagen stond er.

„Ho!” Met 'n schok stond het voertuig. Truus kwam in de deuropening.

„Zijn we er?” vrøeg ze.

„Ja. Slaapt moeder nog?”

„Nee —”, antwoordde een zwakke stem uit den wagen, „ik word net wakker.”

„Doe de deur dicht, Truus,” zei Joop. „Voor den tocht.”

Het meisje verdween weer naar binnen, terwijl haar vader en haar broer het paard uitspanden en verzorgden, en den wagen vast zetten. Toen zij het trapje opkwamen en in de kleine ruimte gingen zitten bij de tafel, stond Truus klaar om uit te gaan.

„Ik moet nog brood en thee en zoo gaan halen,” verklaarde ze. „Als ik nu dadelijk ga, zijn de winkels nog wel open.”

„Goed,” zei vader, en haast tegelijk kwam Joop: „Dan ga ik met je mee.”

Hij deed z'n oude jas weer aan, zette z'n pet op en met z'n tweeën trokken ze er op uit, terwijl vader achterbleef bij de zieke en bij den jongen, die in z'n bed rustig doorsliep.

II.

Buiten de poort.

De wagen stond al 'n paar dagen aan de rivier. Moeder was wel niet erger geworden, maar verder trekken — dat liet haar toestand toch niet toe.

Baas Ruigkamp begreep wel, dat hij het plan, om de Baldrighemsche kermis te bezoeken, zou moeten opgeven.

Er was misschien een middel, om het toch nog te kunnen doen — als ze probeerden, moeder in het ziekenhuis opgenomen te krijgen. Maar daar voelden

ze niet voor, om met z'n vieren verder te trekken, en moeder alleen achter te laten, verpleegd door vreemden — neen, dat konden ze niet. Dan moesten ze die week inkomsten desnoods missen: de laatste kermis had gelukkig zóóveel opgebracht, dat ze den eersten tijd, als ze zuinig aan deden, wel rond konden komen.

En verder zouden ze dan zien: als 't moest was 't altijd nog mogelijk, te probeeren met den verkoop van gipsbeeldjes en dergelijke wat te verdienen.

„Ik ben langs 't zaaltje gekomen,“ vertelde Joop op een middag. „Ze houden daar elke week samenkomsten, twee keer, — al is 't geen kermis.“

„Wanneer?“ vroeg moeder.

„'s Zondags en 's Woensdag, moe. Om halfacht.“

„Ik zou er graag heen willen,“ zuchtte de zieke. Ze had vaak nagedacht over wat ze daar gehoord had, vooral, nu ze dagen en nachten op bed lag . . . . In het drukke leven van zwerven en trekken waren haar gedachten niet altijd van die dingen vervuld geweest, maar vergeten had zij ze daarom niet.

En in de lange nachturen, die ze wakker lag, had ze er veel over gepeinsd . . . . Als ze eens niet beter werd — wat dan?

Kon ze nog maar eens gaan, wéér hooren van dien Jezus, dien Heiland . . . . En vragen . . . . Want heel veel was haar nog niet duidelijk, en graag had ze nog een van die vriendelijke dames gesproken.

't Kon niet — ze kon niet van haar bed af, niet den wagen uit . . . .

„Ik wou er zoo graag heen,“ herhaalde ze haar wensch. „Als ik kòn . . . .“

„'t Gaat niet, moeder,” zei haar man zacht.

Hijzelf gaf er niet zoo veel om. 't Was er altijd wel gezellig geweest, dat was waar — maar voor de rest . . .

Als je zooveel zorg aan je hoofd hebt, om aan den kost te komen, neemt dat je gedachten genoeg in beslag . . . Dan heb je geen tijd voor iets anders. Zoo dacht baas Ruigkamp.

„Jij moest eens gaan, vader,” stelde de zieke voor. „Met Joop en Henk. Dan kunnen jullie het mij vertellen, als je terugkomt.”

„Dan blijf ik op u passen,” zei Truus hartelijk.

„Hè ja, vader,” drong Henk aan. Hij was het vorig jaar verscheidene keeren mee geweest en Henk had het erg prettig gevonden. Vader aarzelde 'n oogenblik, toen zei hij:

„Goed — als ik er jou een plezier mee doen kan, vrouw . . .”

En zoo kwam het, dat ze met z'n drieën dien Woensdagavond naar het Evangelisatielokaal gingen.

Al te best op tijd waren ze niet. De menschen, die in het gezellig-gemaakte zaaltje op de lange banken zaten, waren al aan 't zingen, toen de drie binnenkwamen.

Verscheidene bezoekers keken om, wie daar nu wel kwamen, en zoo stil mogelijk schoof vader met z'n twee jongens in een van de achterste banken.

Meneer Riemens, de leider van dien avond, had hen dadelijk opgemerkt. Toch ging hij rustig door, al verwonderde het hem, in dezen tijd van het jaar baas Ruigkamp te zien. Die verscheen anders alleen omstreeks kermistijd.

Mevrouw Riemens merkte de ongewone bezoekers óók op. Wat kon dáár de oorzaak van zijn, dat die er nu waren? Ze wilde er straks in de pauze dadelijk naar vragen. En waar zou de vrouw van Ruigkamp zijn? Want die was anders véél trouwer in het komen dan de baas zelf . . . .

De drie op de achterste bank luisterden eerbiedig. Over de genezing van de tien melaatschen werd verteld, en meneer Riemens legde er zéér sterk den nadruk op, dat de Heere Jezus niet alleen genezen wilde de ziekte van het lichaam, maar óók, en dat was véél voornamer, het zondige hart.

„De Heiland reinigde hun lichaam van de melaatscheid — en zoo kan Hij nóg ons genezen van elke ziekte. Maar méér doet de Heiland. Ieder, die geloovig tot Hem komt, wil Hij een nieuw, een rein hart schenken, een hart dat Hem liefheeft. Dàt is het groote geschenk des Heeren. Een nieuw hart — een hart, dat strijdt tegen de zonde. — Kom tot Jezus, met àl uw schuld, met àl uw smart. Hij heeft gezegd: „Wie tot Mij komt, zal Ik geenszins uitwerpen,” en Zijn belofte is waarheid . . . .”

En zacht begon mevrouw Riemens te zingen:

„Kom tot uw Heiland, toef langer niet,
Kom nu tot Hem, Die ruste u biedt,
Die ook om u den hemel verliet,
Kom tot uw Heiland — Kom!”

Het was doodstil, toen het lied uit was. En de leider liet een oogenblik die stilte duren. Toen kwam er langzamerhand gepraat, geschuifel. Het was de pauze . . . .

Tusschen de bankenrijen door liep mevrouw Riemens naar de Ruigkamps.

„In de stad?” vroeg ze hartelijk, tegelijk den baas de hand drukkend. „Hoe dat zoo?”

„Och, ziet u . . .” aarzelde de aangesprokene.

„Je vrouw is er niet, merk ik,” ging de dame door. „Anders kwam ze toch graag, dacht ik.”

„Héél graag,” bevestigde de baas, met een knik van het hoofd. „Maar dat is het 'm juist. Ze is ziek.”

„Ziek, zeg je? Erg?”

„Erg? Nee — tenminste, ik hoop dat het niet erg is,” antwoordde de kermisgast. „Ze ligt al 'n poosje op bed,” en hij vertelde het geheele verhaal, van hoe ze op reis naar Baldrighem hier „blijven steken” waren.

„Zoo! Da's niet mooi. En waar staan jullie? Buiten de Marschpoort?”

„Ja, mevrouw, 't oude plekje.”

„Zoo — nu, weet je wat, als 't goed is, kom ik morgen of zoo bij je vrouw kijken.”

„Als u dat doen wilt,” zei dankbaar de baas. Want dat zou z'n vrouw een groot plezier doen, wist hij. Och — hij had wel heel goed geluisterd, en erg z'n best gedaan om zooveel mogelijk te onthouden, — toch, als er iemand-van-'t-zaaltje zèlf kwam, dat was véél beter. Die konden over die dingen uit den Bijbel beter praten. Die wisten er meer van ook — en de baas voelde wel, dat de belangstelling van z'n vrouw nu nog dieper was dan vorige keeren. Haar oogen hadden het hem verraden, toen ze vroeg of hij voor haar wilde gaan.

„Zeg dan maar aan je vrouw, dat ik gauw eens kom. Dag jongens!” Mevrouw Riemens groette Joop en Henk en vader, de pauze was om en ze moest weer naar voren.

„Fijn voor moeder!” zei Joop. Hij was een stille jongen, maar er was niet veel, dat hem ontging. En zoo had hij óók wel gevoeld het groote verlangen van de zieke . . .

„'n Aardig mensch,” prees vader, terwijl hij mevrouw nakeek.

„Komt die nou bij ons?” vroeg Henk. „Voor moeder?”

„Ja — nu stil, jongens. Luisteren!” vermaande vader. En ze luisterden weer. Maar — hoe mooi ze 't ook vonden, ze waren blij, toen 't afgelopen was! En ze maakten zoo gauw mogelijk, dat ze „thuis” kwamen, om aan moeder en Truus te vertellen van het beloofde bezoek . . .

Den volgenden morgen gaf Truus den wagen een „grootte beurt”. Want al waren ze maar kermisgasten, ze waren „nette lui”, zei vader altijd, en ze wisten, hoe het hoorde.

Alles werd er flink schoongemaakt en opgeruimd, en wat Truus binnen deed, deden vader en Joop buiten. Ze waschten en boenden den wagen, dat het een lieve lust was en de paar brokjes koper, die aan de deur zaten, poetsten ze, tot ze blonken en glommen als goud.

„Als die juffrouw vandaag tenminste komt!” twijfelde Joop. „’t Kan best morgen pas.”

„Nou ja — maar je moet er toch op rekenen,” vond Truus. En daarin werd ze gesteund door moeder, die met ongeduldig verlangen op het bezoek lag te wachten.

Het hoefde gelukkig niet een tweeden dag. Mevrouw Riemens had wel begrepen, dat uitstel niet anders dan nadeel kon beteekenen, en daarom had ze dien middag haar werk zóó geregeld, dat ze tijd kreeg voor het bezoek.

Toen ze de Marschpoort uitkwam, zag ze den wagen dadelijk. Hij stond daar eenzaam aan den verlaten rivieroever. Het paard graasde in de nabijheid — als je tenminste van grazen kon spreken op dit kale plekje. De baas zat op het trapje aan de wagendeur; hij zei een paar woorden naar binnen en stond toen op om mevrouw tegemoet te gaan.

Even later kwamen ze samen den wagen in.

De zieke zat in een ouden, rieten leunstoel. Het had wel moeite gekost, haar daarin te krijgen, maar ze had het beslist gewild, omdat de bedsteê zóó laag van zoldering was, dat je er niet in opzitten kon.

De jongens waren weg — de stad in. Truus zou thee

schenken — ja, de Ruigkamps wisten wel, hoe het hoorde!

„Je man vertelde me gister, dat je ziek was, vrouw Ruigkamp!” begon de bezoeker, zoodra ze zat. „Ik dacht ook al: Ruigkamp in 't zaaltje, om deez' tijd van het jaar, en dan zonder z'n vrouw — dat moet een reden hebben.”

„En geen mooie,” vond de baas.

Nee — geen mooie,” herhaalde z'n vrouw, „ik had liever meegekomen . . . .”

„Je bent tenminste anders geregeld present,” zette mevrouw Riemens het gesprek voort. „Dat vinden wij óók prettig.”

„Ik mocht gráág komen . . . . Och, wijlui hóóren langs den weg zoo weinig van die dingen, en toch . . . .” De zieke zweeg, maar haar toehoorder vulde aan: „en toch kàn een mensch er niet buiten.”

„Juist, mevrouw, dàt is het. Dat heb ik geregeld gevoeld . . . . Je kan er niet buiten. Als je zoo vaak 's nachts wakker ligt, dan gaan je gedachten en dan denk je wel eens: „Hoe gaat het later, later . . . .”

„Vrouw,” kwam langzaam de baas, „vrouw — je moet nu niet direct denken, dat je niet weer beter wordt . . . .”

„Nee, dat misschien niet,” zei de zieke, „maar als het nù niet is, dan toch later. Want éens moeten we toch allemaal sterven.”

„Dàt is zoo. Geèn mènsch, die den dood niet zal leeren kennen. En voor het sterven schrikken we. Want — diep in ons hart voelen we wel, dat het met den dood niet afgelopen is. Daar volgt iets op . . . .”

De baas zei niets — Truus keek door het kleine raampje naar buiten, naar waar op de rivier een zeilschip statig voorbijgleed — de bleke vrouw in den stoel knikte . . . .

„En —”, ging de andere door —, „jullie weet wel, Wie alleen helpen kan. Dat heb je genoeg bij ons gehoord. De Heiland stierf voor ieder, die Hem wil liefhebben.

Kijk, na den dood komt een eeuwig leven. Een eeuwig leven in vrèugde, voor wie den Heiland liefheeft, een eeuwig leven in smart, voor wie van Hem niet wilde weten.”

De drie in den wagen luisterden stil — terwijl mevrouw Riemens sprak.

Vader boog het hoofd . . . . Nu hij het weer hoorde — ja, nu voelde hij wel: je mòcht het niet vergeten, al drukten de zorgen om het brood . . . . En Truus luisterde — al was ze jong . . . .

Moeder luisterde het begeerigst. Ze hing aan de lippen der spreekster . . . . Ja, als ze dàt kon gelooven, kon aannemen . . . . Dat het óók voor haar was. Dat het niet alleen was voor de rijke menschen, voor de anderen — maar óók voor hèn, arme wagenbewoners . . . .

Aarzelend zei ze er iets van, van het moeilijke om aan te nemen, dat voor hèn ook de Heiland stierf.

En mevrouw Riemens hield aan — vertelde, dat de Heere Jezus geen onderscheid maakt, maar ieder wil zaligmaken, die tot Hem komt.

„Vroeger hadden we thuis een Bijbel,” herinnerde moeder zacht. Ze had als meisje thuis dien Bijbel wel gezien; haar ouders hadden hem gekregen bij hun

trouwen, maar ze hadden het boek haast nooit gebruikt. Daarom was het alles zoo nieuw geweest, toen in het zaaltje ze voor 't eerst weer er van hoorden.

„Hebben jullie geen Bijbel?” vroeg mevrouw Riemens. „Weet je wat, dan breng ik er jullie een. Als je me belooft, er geregeld in te lezen.”

Dat beloofden ze — en na nog wat gepraat te hebben over de ziekte van de vrouw en over de plaatsen, waar de Ruigkamps in den laatsten tijd geweest waren, vertrok de bezoeker.

„Is het water niet hoog?” vroeg ze aan den baas, toen die haar van het wagentrapje afhielp.

Ruigkamp keek naar de rivier: „Ja, mevrouw. We hebben 'n nat najaar gehad, moet u denken.”

„Als 't nóg hooger wordt, sta je hier dan wel veilig?”

De baas haalde de schouders op. Al die jaren, dat hij in Brinckem kwam, was het nog geen enkelen keer noodig geweest, voor het water de wagens ergens anders te plaatsen — voorloopig hadden ze geen nood.

„Alleen vergeet je, dat je gewoonlijk vroeger in 't jaar komt,” herinnerde mevrouw. „'s Winters ben je hier nog nooit geweest.”

„We zullen er in elk geval 't beste van hopen, mevrouw. En nog es: hartelijk bedankt voor uw bezoek.”

Zoo scheidden ze. Ruigkamp liep langzaam naar den wagen, terwijl mevrouw Riemens vol gedachten naar de stad ging.

III.

Het wassende water.

De regen, die een paar dagen opgehouden had, was weer beginnen te vallen. Een gestadige regen was het: onophoudelijk tikten de droppels neer, kletsten tegen de ruitjes, maakten kringetjes in het rivierwater.

De grauwe wolken hingen laag — dunne sluiers dreven langs de lucht.

Als een gordijn leek het, wanneer je in den regen uitkeek over de rivier. Nauwelijks kon je met den blik den overkant bereiken, en de toch al niet lange dagen werden door het donkere weer nòg korter.

Triest zag het er overal uit: alles droop van het vocht, en geen enkele zonnestraal vervroolijkte het druilerige landschap.

Niemand ging naar buiten, als het niet strikt noodig was, en zoo kwam het, dat de wagenbewoners dāgen lang in hun buurt geen mensch zagen.

Wel was er beweging op de rivier: 'n klein sleepbootje met een sliert Rijnaken achter zich, dat naar boven ging; 'n motorboot, diep geladen, die de rivier afvoer . . . . Dan hoorde je nog heel ver het regelmatig gestomp van de machine, korte stooten in de wijde stilte. En geregeld was er de stoomveerboot, die de verbinding onderhield tusschen Brinckem en Meerdam, aan den overkant.

Een enkele maal passeerde een roeiboort dicht onder den wal — de varengast, die er in zat, roeide met

lange slagen naar de aanlegplaats van de veerboot, 'n heel eind verderop.

Dat beweeg op de rivier gaf dan wat afwisseling gedurende de lange, stille dagen; evenals het verkeer over den dijk, die — 'n meter of vijftig, zestig terug — het land tegen het water beschermen moest.

Maar het ongunstige weer maakte dat verkeer al stiller: vaak lag de dijk daar in troosteloze verlatenheid.

In de trage uren, daar buiten de poort, maakte vader gipsbeeldjes . . . .

Dat kon-ie goed: eenvoudige dingetjes waren het en veel verscheidenheid fabriceerde hij niet, omdat hij niet zoo veel verschillende vormen had, om ze in te gieten.

Op de kermissen, als ze stonden met hun schiettent, waren die beeldjes prijzen voor de bezoekers, die een bepaald aantal pijpen stukschoten — hoe meer pijpen je raakte, hoe mooier beeld je won.

Nù gingen baas Ruigrok en Joop er mee den boer op: in de stad hadden ze getracht, er te verkoopen en hier en daar lukte het wel. Vooral in de volksbuurten raakten ze er nogal eens enkele kwijt, want duur waren ze er niet mee en de witte figuren zagen er heusch aardig uit.

Henk moest óók er op uit; hij verkocht kunstbloemen, die Truus maakte als ze met haar werk in het kleine huishouden klaar was en bij moeders bed zat in den wagen, onder den geligen schijn van de petroleumlamp.

En toen ze meenden, in Brinckem niet meer te zullen verkoopen, omdat ze zoowat alle straten van het kleine stadje hadden afgewerkt, trokken ze langs den dijk, gingen naar de dorpen in den omtrek.

Dat waren vaak lange en vermoeiende tochten, maar ze brachten geld mee terug: een welkome verdienste in dezen treurigen winter. Toch — opgewektheid was er in hun leven weinig.

Moeder beterde ook maar niet — dat bleef zoo op dezelfde hoogte. Ze had den beloofden Bijbel gekregen, en daar las ze nu vaak in. Groote stukken waren er, die ze niet begreep, maar de verhalen over Jezus' omwandeling op aarde en wat Hij had gedaan en gesproken, die vond ze heerlijk mooi.

Ze praatte er ook wel over — vertelde wat ze gelezen had, en haar man en kinderen luisterden graag. Het gebeurde, dat vader of Truus voorlas — langzaam en stotend, maar ze begrepen het toch . . . .

En trouw gingen er twee of drie leden van het gezin

naar het zaaltje, iederen keer dat er samenkomst was.

Dan verzuimde mevrouw Riemens nooit, te informeren, hoe het met moeder ging. Zoo bleef ze op de hoogte en het kwam wel eens voor, dat ze een versnapering of een versterking voor de zieke meegaf.

Haar man was een paar keer komen praten — het weer was voor mevrouw te nat, om er door te komen, en ze kon ook haar huishouden niet dikwijls alleen laten.

„Er moet een dokter komen,” had meneer op een van die bezoeken gezegd, en werkelijk — den volgenden dag was dokter Beek verschenen. Hij vond de zieke zwak — heel zwak . . . . Het zwerfende leven was op den duur te zwaar voor haar gebleken; rust en versterkende middelen moesten onder Gods zegen herstel brengen.

Maar 't ging niet hard — de kou, die moeder gevat had op dien avond in de tent, wilde niet wijken en de hoest werd erger. Als 't voorjaar werd. — Maar 't voorjaar was nog ver . . . .

Joop en Henk waren terug van een van hun tochten naar de stad. Véél had het dit keer niet opgeleverd en mistroostig was Joop weer den wagen uitgeslenterd. Vader stond aan den oever te visschen — en hij ving weinig of niets.

„En?” vroeg hij, toen z'n jongen bij hem kwam staan.

„Niet veel vandaag, vader. 'n Paar kwartjes.”

„Och.” Meer antwoordde Ruigkamp niet — de sombere dag had hem ook te pakken, hij was in een moedelooze bui.

„Het water is weer hooger dan gister,” vond Joop.

De laatste dagen was het voortdurend gestegen — het kwam al nader aan den wagen.

„Ja — als 't zoo doorgaat . . . .”

Met de oogen mat Ruigkamp den afstand tusschen z'n woning en de waterlijn — die afstand werd bedenkelijk klein. „We moesten morgen den wagen wat dichtër naar den dijk zetten.”

„Dat kon geen kwaad,” dacht Joop ook.

Dien nacht regende het heviger dan te voren. De wind stak op, en striemend vielen de regenstralen neer. De wind floot om het oude voertuig en drong koud naar binnen door de reten en kieren. Soms, met een heftige vlaag, kreunde de planken woning en leek het, of ze te sidderen stond op haar wrakke wielen. De rivier klotste onheilspellend.

Midden in den nacht werd vader wakker — in lang niet herinnerde hij zich, zoo'n nacht te hebben meege-maakt. Hij richtte zich luisterend half op, en daardoor merkte moeder, dat hij wakker was.

„Hóór je dat, man?” vroeg ze.

De baas antwoordde niets, maar op den tast stapte hij het bed uit en stak de kleine petroleumlamp aan. De vlam tinkelde òp in de duisternis, verlichtte de kleine ruimte.

„Wat ga je doen?” vroeg de vrouw, toen ze zag, dat haar man een paar kleedingstukken aantrok.

„Ik wil es buiten zien,” was 't antwoord, en hij deed de deur open. Een heftige windstoot rukte hem die bijna uit de hand — haastig sloot hij weer.

„Blijf binnen,” ried de zieke, maar nu juist wilde Ruigkamp buiten zien. Voor de tweede maal — voor-

zichtiger — deed hij open, stommelde het trapje af. Het was volle maan, maar de jagende wolken onderschepten gedurig haar licht. Toch was duidelijk te zien, dat het water onrustbarend naderde. Had het 's avonds nog een paar meter van den wagen afgestaan — nu was die afstand belangrijk kleiner geworden.

Zou het wel veilig zijn, op deze plaats te blijven? Hij ging naar binnen, wekte Joop. Angstig keken de vrouwen, terwijl ook Joop zich kleedde en vader hen op de hoogte bracht van het dreigende gevaar. In spanning wachtten ze, toen de twee mannen naar buiten waren.

„Wat denk je?” vroeg vader, toen hij met Joop bij het water stond. Het regende in stroomen — en van het wagendak gudste het water. De grond was sopperig, met hun schoenen zakten ze er wel 'n duim diep in.

„We staan hier gevaarlijk,” vond Joop.

„Dat staan we,” bevestigde vader, „zouden we wat meer op den dijk aan gaan?”

't Was misschien wel noodig — wie weet, wat 't morgen is.”

„Goed dan.”

Ze waarschuwden binnen, dat de wagen verzet ging worden — trokken dan in den regennacht aan het werk. Het paard werd ingespannen, en toen begon het. Nu bleek pas, hoe diep de wielen ingezakt waren. Het kostte de uiterste krachtsinspanning, om er beweging in te krijgen.

Hijgend werkten vader en Joop elk aan een kant. Ze grepen de wielspaken en trachtten de raderen te wentelen — het paard, aangevuurd door roepen en schreeuwen, trok uit alle macht.

Het beest stond voorovergebogen in het tuig — telkens gleden zijn pooten weg over den glibberig geworden grond; dan trampelde het dier om overeind te blijven . . .

De wind deed manen en staart fladderen, striemend sloeg de regen.

„Vooruit!” schreeuwde Joop, z'n stem uitzettend, om boven de bulderende flakkervlagen van den wind, boven het klotsen van het neerstroomende water uit te komen . . . .

„Vooruit!” Hij sloeg met de vlakke hand op de natte, strakgespannen huid van het paard; schichtig deed het dier een forschen ruk, maar zijn beslagen hoeven vonden geen houvast — gleden . . . . Met een smak stortte het neer; de wagen schoot voorover . . . .

Gegil van binnen — gerinkel van brekend aardewerk . . .

Met één sprong was baas Ruigkamp aan de wagenboomen, alle krachten inspannend, schoorde hij met zijn breede schouders den wankelenden wagen; Joop sprong bij . . . .

Gelukkig — het voertuig kantelde niet . . . .

„Binnen blijven!” schreeuwde de baas, die meende gemorrel aan de deur te hooren.

Van binnen riep Truus iets, maar ze verstonden haar niet. Ze hadden er geen tijd voor trouwens, hun eerste zorg moest het paard gelden. Het trouwe dier trachtte overeind te komen, z'n peezige pooten zochten houvast . . .

Baas Ruigkamp greep den teugel — Joop heesch aan de boomen: struikelend nog rees het beest weer. Het sidderde over het geheele lijf — maar de nood drong.

„Vooruit!”

Weer spanden mensch en beest hun krachten, en ja . . .

Eindelijk . . . . Langzaam kwam er beweging.

„Een-twee-hoepla!” schreeuwde vaders stem in de donkerte, 'n ruk en schommelend reed de wagen . . . . Ze pakten opnieuw aan de volgende wielspaak . . . . Het zweet brak hen uit van de inspanning, maar nu het voertuig eenmaal op gang was, wilden ze niet stilhouden eer ze een veiliger plek hadden bereikt. Voor het raampje verscheen Henk's gezicht: de jongen was wakker geworden van den schok en trachtte naar buiten te zien. Maar 't was niet licht genoeg: vaag onderscheidde hij alleen de gestalte van Joop, die aan zijn kant werkte.

„Hèhè!” Vader richtte zich met een zucht op uit zijn gebogen houding — vooreerst waren ze hier veilig, meende hij, nu de wagen wat dichterbij den dijk was gebracht.

De twee waren doornat, toen ze weer binnenkwamen — het water droop uit hun kleeren.

Truus raapte scherven bijeen: een paar kopjes waren stuk-gekleterd, toen het paard stortte . . . .

„Hoe is 't met moeder?“ vroeg Joop, schuldbewust, omdat hij het paard den slag gegeven had.

„Ik stond net voor de bedstee, toen het gebeurde,“ vertelde Truus, „en ik kon haar vasthouden.“

„Gelukkig,“ zuchtte de jongen verlicht.

„Wat 'n weer — wat 'n weer!“ klaagde moeder. „Was 't maar morgen!“

Dat duurde nog een paar uur — toen kwam de morgen: grauw en troosteloos . . . .

De regen bleef neerstroomen, de wind werd niet minder hevig en als ze naar buiten keken uit hun kleine woning, was er geen levend wezen te bespeuren. Geen enkele vogel zelfs . . . .

Toch . . . .

Tegen 'n uur of tien kwam dokter Beek — en met hem een politie-agent. Henk zag de twee het eerst aankomen. Hij vertelde het dadelijk: „Moeder, Vader — de dokter met een agent.“

Nieuwsgierig, ongerust een beetje, wat dat te betyden had, wachtten ze. Want dat het doel van die beiden hun woonwagen was, lag voor de hand. Zie je wel — ze stapten er recht op af.

De agent weigerde binnen te komen, al noodigde vader hem uit te schuilen. Hij moest z'n boodschap doen en dan terug.

„Ik was net op 't stadhuis,“ lichtte de dokter in, „daar hoorde ik er van. Daarom ben ik meegekomen.“

„Je moet met je wagen binnen de poort komen,“ zei de agent. „Je ziet zelf, dat het water hoog is, en er is tijding gekomen, dat het nog meer wassen zal. In Duitschland is het bar gestegen, en al dat water hebben

we met een paar dagen hier. Misschien al eerder. Nou — daarom moet er een kisting in de Marschpoort, en voor dat die er in ligt, mogen jullie er binnen komen. Da's anders de plaats niet voor woonwagens, maar met dit water . . . ."

„Kunnen we niet hier blijven?" vroeg Joop, maar de dokter zei: „Wel neen, jongen — de verwachting is, dat alles buiten den dijk onder water komt te staan. En als ze de poort niet gauw voorzien loopt het water de stad in."

„Om twaalf uur beginnen ze met de kisting," zei de agent nog. „Zorg er voor, dat je voor dien tijd binnen bent."

Toen groette hij en ging — de dokter bleef.

„Ik wil gelijk de patiënte onderzoeken," zei hij, terwijl hij naar het bed ging.

De laatste maal had hij haar erg zwak gevonden, en het scheen hem niet onmogelijk, dat een rit in dezen schokkenden wagen, zonder veeren, haar veel kwaad zou doen. Maar hij zei het niet. Ook niet, toen z'n onderzoek z'n vrees vergrootte. Alleen waarschuwde hij: „Zoo voorzichtig rijden als je kunt, Ruigkamp — de zieke mag niet te veel schokken. En als je binnen de poort staat, stuur dan 'n boodschap, dan kom ik nog eens terug."

Daarmee vertrok hij . . . .

„We moeten maar dadelijk inspannen," besloot vader. „Als ze om twaalf uur met die kisting beginnen . . . ."

„'t Is niet te lang meer," vond Truus. „Gelukkig hoeven we niet ver."

Zij legde zooveel mogelijk kussens onder de zieke,

om moeder zoo weinig als 't even kon van het schokken te doen voelen, bleef zelf geregeld in den wagen, vlak bij het bed.

Henk liep buiten — die vond het niet zoo vervelend, dat ze een andere staanplaats opzochten. En in de stad nog wel! Dat mocht anders nooit.

Vader, de teugels in de hand, stuurde.

„Vooruit!”

Het paard zette aan, tròk . . . . Langzaam ging het — zoo langzaam mogelijk.

Ai! het rechterwiel schoot in een diep spoor, de wagen helde. Joop was er dadelijk bij om te duwen — met 'n ruk kwam de zaak weer recht. 'n Steen — nog meer steenen . . . . Wat die rit lang duurde! Nog nergens hadden ze een zóó slechten weg gevonden, meende Ruigkamp bij zichzelf. Of zou hij zich dat verbeelden, omdat ie er nu bijzonder op lètte, om z'n vrouw?

Dichter bij de poort was de weg bestraat — groote, ongelijke keien, waarop het voertuig stootte en rammelde — maar gelukkig toch niet meer de groote, onverwachte schokken van het wegzakken in modderkuilen en wagensporen.

Toen ze de stad inreden, kwamen de gemeentewerklieden al aan met balken en planken en mest voor de kisting.

Henk bleef kijken: in de poortmuren aan weerszijden waren gleuven; daar werden de balken ingelegd — twee rijen, 'n eind van elkaar af, en de ruimte er tusschen werd met mest volgegooid. Dàt was 'n nooddam, om het water te keeren, als het kwam . . . .

Want het werd nog steeds hooger . . . .

IV.

Binnen de poort.

De Ruigkamps stonden dicht bij de poort — hun wagen had een plaatsje gekregen aan het eind van de Schuitstraat, waar deze zich, op de Marschpoort toeloopend, verbreedde in een klein pleintje.

De Schuitstraat hoorde niet tot de voornamen buurten van Brinckem: de huizen, die er stonden, waren oud en vaak verveloos . . . .

Sommige gevels hingen scheef, en de gordijntjes achter de kleine, vierkante ramen, waren lang niet allemaal helder en heel.

Meest woonde er visschersvolkje, dat z'n brood verdiende met de zalmvisscherij op de rivier; dan wat handwerkslui, sjouwerlieden, 'n straatmaker . . . .

De woonwagen was al gauw een voorwerp van voortdurende belangstelling voor de buurtkinderen, en toen — wie had het 't eerst verteld? — bekend werd, dat de vrouw in den wagen ziek lag, begonnen ook de volwassenen vol meewarigheid hun aandacht al meer aan den wagen en zijn bewoners te schenken.

Het was een heele verbetering, dat ze een plaatsje in de stad gekregen hadden, vond baas Ruigkamp.

Ze waren nu veel meer beschut tegen de wilde vlagen van den wind: over de rivier konden die met ongebroke kracht aankomen en tegen de wrakke woning slaan, dat ze sidderde en trilde — hier, tusschen de huizen, had die wind veel minder vrij spel en stond het voertuigje lang niet zoo erg bloot aan zijn aanvallen.

Bovendien behoeften de Ruigkamps niet meer telkens het heele eind te loopen van buiten naar de stad, als ze daar wezen moesten om hun beeldjes of bloemen te verkoopen, of brood en dergelijke te halen.

Ook het lokaal was dichterbij — dat scheelde heel wat.

En toen Truus, aarzelend eerst, begon over een naai-avond, die de dames van de Evangelisatie elke week hielden, en waar zij zoo graag naar toe wou, was haar vader daar bèst voor te vinden. Moeder drong er zelfs op aan . . . .

Toen ze nog buiten stonden, had het meisje er niet ééns over willen beginnen: ze wàs al twee avonden in de

week weg, naar de bijeenkomsten . . . . een derden avond had ze niet durven vragen.

Nu kòn dat wel: het lokaaltje was niet ver van de Schuitstraat, en met loopen er heen verloor ze dus maar weinig tijd. Ze hoefde niet den héélen avond

weg te blijven: alleen de uren, dat er naaien was.

„Ik vind zoiets juist heel aardig voor je, kind,” had moeder gezegd, en blij was Truus gegaan.

Het was erg gezellig op de naai-avonden; één der dames las voor uit een mooi boek, ze zongen met elkaar versjes en psalmen, en onderwijl mochten de meisjes maken, wat er thuis noodig was . . . .

Den eersten keer was Truus alleen naar huis gekomen — den volgenden avond had ze al gezelschap. Eén van de meisjes was naast haar komen zitten en had gevraagd: „Jij komt uit dien wagen, hè, die bij ons in de straat staat?”

„In de Schuiststraat,” zei Truus.

„Ja — daar woon ik. Het vijfde huis van den hoek, links. Ik heet Marie Dingena.”

„En ik Truus Ruigkamp.”

Ze waren den heelen avond bij elkaar gebleven, en — alsof het vanzelf sprak — samen naar huis geloopt.

Marie vroeg, hoe het met Truus d'r moeder ging — en zoo kwam deze er als vanzelf toe, haar nieuwe kennis het heele verhaal van moeders ziekte te doen, van den drukken avond in de schiettent op de laatste kermis tot aan den rit in den donkeren nacht, om veiliger te staan voor het opkomende water.

„Daar is moeder wèl erger van geworden,” vertelde Truus. „En toen nog heelemaal naar binnen de poort, den volgenden morgen! De wagen schokte zoo . . . .”

„'t Zijn ook zulke ongelijke keien,” zei Marie — ze voelde medelijden met de arme zieke, die dien ongemakkelijken rit te doorstaan had gehad.

„Dokter zei, dat het moeder 'n heel stuk achteruit

heeft gezet — en we merken het wel ook," klaagde Truus.

Al pratend waren ze dicht bij Marie d'r huis gekomen — ze namen afscheid en Truus ging alleen verder . . . . Aan het eind van de straat, onder het licht van een lantaarn, zag ze den wagen . . . .

„Moeder," zei Marie, terwijl ze de kleine, warme kamer thuis binnenstapte, „ik ben met dat meisje uit den woonwagen meegekomen — ze was vanavond óók op naaien."

Haar moeder keek op. Een groote sterke vrouw was ze, die van aanpakken wist. Dat zag je aan haar heele houding . . . Maar op haar gezicht lag een vriendelijke trek.

Vrouw Dingena was altijd bereid, iedereen te helpen: dat wist de heele buurt.

„Zoo," zei ze — „zoo."

„En ze vertelde . . ." begon Marie, vlak bij de tafel staand, waar ze haar naaizak op had neergelegd. Maar haar moeder viel haar in de rede: „Zou je eerst niet je goed uitdoen, kind?"

Marie hing hoed en mantel weg, kwam toen bij de tafel zitten.

„Vertel nou es," zei haar vader, terwijl hij z'n steenen pijp boven den aschbak uitklopte, om hem dadelijk daarop weer te stoppen.

Marie vertelde — vader en moeder luisterden.

„'t Is zoo'n aardige meid," eindigde ze haar verhaal. „En erg netjes, geloof ik."

„De wagen ziet er ook proper uit," vond moeder, „da's 'n goed teeken."

Vrouw Dingena kon slonzige menschen niet ontstaan. „Water is er genoeg,” placht ze te zeggen, „en zeep is ook niet duur.”

„Je kan die Truus wel es 'n keer meebrengen, hè vrouw?” zei vader.

„Wel ja — en ik denk, dat ik eens naar d'r moeder ga kijken,” besloot de vrouw.

Zóó kwam het, dat Truus den volgenden dag bezoek kreeg.

Ze zat in de deuropening van den wagen een kous te breien — moeder dommelde wat en de „manslui” waren er met hun beeldjes op uit.

In de straat was het betrekkelijk stil — het was onder schooltijd, en dus speelden er bijna geen kinderen.

„Ik ben de moeder van Marie,” stelde de bezoeker zichzelf voor, „waar je gisteren mee uit naaien bent gekomen.”

„O,” zei Truus. Ze wist zoo gauw niet, wat anders te zeggen.

„Ik kom es naar je moeder kijken, als 't goed is,” ging vrouw Dingena door.

„Zeker,” zei Truus. „Dat zal moeder wel aardig vinden . . . .”

„Slaapt ze?”

Meteen kwam er een stem uit den wagen: „Is daar iemand, Truus?”

„De moeder van dat meisje van gisteren — ze komt naar u kijken.” En zich naar vrouw Dingena wendend, noodigde ze: „Kom u dan effen binnen.”

Sjonge jonge, wat viel dàt mee, in zoo'n wagen, dacht

de bezoeker, toen ze er eenmaal in was. Nog meer ruimte, als je denken zou, en alles netjes onderhouden.... Toch had zij liever haar huisje!

Truus schonk thee — ging toen weer gauw naar buiten. Moeder had niet graag, dat ze overal bijzat, wist ze. Maar ze zorgde wel, in de buurt te blijven, als ze soms noodig was. En — het bezoek mocht niet te lang duren, dáárvoor was moeder nog te zwak.

Nu — daar scheen de visite óók om te denken, want na een half uurtje ging ze al weer.

„Je moet eens bij ons komen, zoo 's avonds,“ zei ze tegen Truus. „Marie ken je al . . . .“

Toen trok ze naar huis.

Dat was het begin geweest van de kennis — en daar bleef het niet bij. Het was voor de Ruigkamps heel aardig; vrouw Dingena en Marie hielpen af en toe, als Truus het erg druk had, en ze wisten in de stad de winkels, waar het goedkoop was en toch goed. Daar brachten ze Truus mee op de hoogte . . . .

Die kon nu ook een enkelen keer méér weg, 's middags, omdat dan Marie d'r moeder wel eens kwam oppassen.

„Laten die twee meisjes maar es samen een eindje lopen,“ zei ze. „Truus mag dat best hebben . . . .“

Baas Ruigkamp was er óók mee in z'n schik, met die nieuwe kennissen. Vooral voor z'n vrouw en z'n dochter.

Hij was nu soms heele dagen weg, met z'n beeldjes, want de tochten, die hij maakte met Joop, strekten zich àl verder uit. In de nááste omgeving waren ze al overal geweest.

De verkoop ging niet onfortuinlijk. Zoo langzaam aan

raakten ze door hun voorraad heen, en op een Woensdagmiddag besloot de baas, weer eens wat nieuwen voorraad te maken. Het was gelukkig droog — dus kon hij buiten den wagen werken.

Henk speelde met een paar jongens uit de buurt in den omtrek. Ze klauterden op de kisting in de Marschpoort, en keken uit over het woelende watervlak van de rivier, die nu tot aan de kisting stond.

„Da's net de zee,” zei er een — Jan van Dobben, een jongen met dik, bruin haar en een lachenden mond.

„De zee — wat weet jij daarvan,” smaalde een ander. „Die heb jij nog nooit gezien.”

„Nou — op 'n plaatje toch zeker,” verweerde Jan zich — maar Henk zei: „De zee is nog véél grooter — ik heb 'em wèl gezien.”

„O jij!” zei Kees Bruins. „Jij hebt àlles zeker gezien.”

„Alles —,” zei Henk. „Het heele land door.”

„In Duitschland zeker ook?” probeerde Kees hem te kleineeren op een verachtelijken toon, maar Jan vroeg:

„Vertel es wat, Henk?”

„Nou — goed,” beloofde Henk, „luister dan maar.”

Hij sprong van de kisting af, en leunde tegen den muur onder het donkere poortgewelf.

De anderen groepten om hem heen — ze hadden een heimelijke bewondering voor den jongen, die zowat overal geweest was met den woonwagen. Ze zouden óók wel eens mee willen — zóó maar langs de wegen, overal heen. En dan 's nachts buiten slapen — in een bosch of op de hei, als het heelemaal donker was . . . . Misschien kwam je dan wel roovers tegen, of von' je een schat in een diep, donker hol . . . .

Naar school hoefde je niet — je kon den heelen dag doen wat je wou: visschen en rijden en spelen . . . .

Dat het regenen kon en stormen, in die donkere nachten, daar dachten ze niet aan.

Dat je langs de huizen moest met kunstbloemen of gipsbeeldjes, daar hadden ze geen erg in.

Ze zagen alleen maar de heerlijkheid van het vrij zijn, van altijd vacantie te hebben . . . .

En toen Henk vertelde van het rijden in den donkeren nacht, hoe vader en Joop dan sjouwen en sjourren moesten vaak, om den wagen vooruit te krijgen, als het paard het alléén haast niet af kon, dachten ze, dat dat fijn wezen moest, zoo'n avontuur langs de duistere wegen . . . .

„Ik zou wel méé willen,” zei Jan.

„En ik!” riep Kees.

„Nou — vraag het dan aan zijn vader,” vond een ander, met een hoofdknik in Henk z'n richting. Die lachte eens — een jongen zoo maar meenemen, dat ging natuurlijk niet!

„Ik ga naar huis,” begon er een over opstappen te praten. „Ajuus hoor!”

„Wacht — wij gaan een eind mee . . . .”

De jongens liepen onder de poort uit, kwamen in de Schuitstraat. Maar héél ver liepen ze niet: baas Ruigkamp was met z'n beeldjes bezig, en daar bleven ze naar staan kijken. Henk had het al wel meer gezien, maar het was tòch iederen keer weer leuk, hoe vader van zoo'n gips-papje in z'n blikken vormen van die mooie poppetjes en beesten maakte. En dàn: het was óók wel fijn, dat het nu zijn vader was, die dat deed, en waar de andere jongens naar stonden te kijken.

„Die tijger is mooi,” wees Jan van Dobben. Hij bedoelde een witte, gipsen tijgerin, die baas Ruigrok net onder handen had.

„Vraag, of je moeder hem koopt, jôh,” zei Kees. „Is tie duur, baas?”

„Nòu!” zei Henk; maar z'n vader lachte es goedig en plaagde: „Je heele spaarpot zou er aan gaan, manneke!”

„Die is anders zwaar hoor!” blufte Kees.

„Ja — van al de koperen centen!” troefde Jan — hij kon opscheppen niet uitstaan.

„D'r zitten genoeg dubbeltjes in!” verweerde Kees zich — maar de jongens gingen niet verder. Uit den

wagen klonk Truus' stem: „Vader!” Oogenblikkelijk legde Ruigkamp alles neer, wat hij in de handen had, en haastte den wagen binnen. Hij hóórde aan het roepen, dat er iets bijzonders was — en verschrikt door zijn haastig opstaan en verdwijnen, bleven de jongens zwijgend staan. Henk verbleekte: hij wilde net het wagentrapje opklimmen om óók te gaan zien, toen Truus in de deuropening kwam. Haar gezicht stond bezorgd, angstig.

„Ga om den dokter, Henk,” zei ze. „Moeder is ineens heel naar.”

„Waar woont ie?” vroeg Henk — min of meer in de war door het plotselinge van wat er gebeurde.

„Dokter Beek — Hooigracht,” en meteen keerde Truus weer in den wagen terug — ze werd geroepen.

„Kom mee — ik weet het wel,” zei Jan, terwijl hij Henk's hand nam. „Kom, jòh.”

De twee jongens hòlden de straat uit — naar den dokter . . . .

Toen dokter Beek kwàm, was de benauwdheid van moeder al heel wat afgenomen. Toch was ze nog erg vermoeid, en haar adem ging moeilijk . . . .

„Het oogenblikkelijk gevaar is geweken,” zei de dokter, maar dat hij zoo op het woord „oogenblikkelijk” drukte, viel vader op.

„Wat denkt u, dokter?” vroeg hij, toen hij met den arts op straat stond.

„Je vrouw is erg zwak, Ruigkamp. Als zoo'n aanval zich herhaalt . . . .”

De man keek zwijgend de straat uit; de dokter ging door:

„Als je besluiten kon, haar naar 't ziekenhuis te brengen . . . .”

„Zou ze dan beter worden?”

„Beterschap kan ik niet beloven of geven. Die geeft God,” antwoordde dokter Beek. „Of Hij geeft ze niet,” voegde hij er een oogenblik later bij, wat zachter. „Maar daar ligt je vrouw toch beter.”

„'t Is heel vriendelijk van u, dokter. Mag ik er eerst eens met haar over praten?”

„Zeker, zeker — maar wacht niet te lang, hè?”

Daarmee ging de dokter weg — baas Ruigkamp klom langzaam het trapje op van den wagen . . . .

V.

De donkere rivier.

Nòg zorgvuldiger — als 't kon — verpleegde Truus nu haar moeder. Ze hadden lang en breed gepraat over wat de dokter had gezegd van het ziekenhuis. Moeder had er erg tegenop gezien, en toen Truus zei, dat het van háár heelemáál niet hoefde, dat ze moeder graag verpleegde en dat ze het werk best áf kon, vooral nu vrouw Dingena of Marie af en toe hielpen, had vader beslist: „Dan houden we moeder hier!”

„Zóó was het dan ook gebeurd.

Het was een geluk, dat ze binnen de poort stonden — dat merkten ze telkens meer. Niet alleen, omdat het water nog steeds hoog bleef, buiten — of om den omgang met de menschen uit de straat: ook de dames en

heeren van het zaaltje, speciaal meneer en mevrouw Riemens, kwamen moeder nu een enkelen keer meer opzoeken. En die bezoeken: daar verheugde de zieke zich van te voren op; daar genoot ze nog achteraf van, als ze zich de gesprekken herinnerde — over Jezus, en Zijn liefde voor de menschen, die met hun zonde tot Hem willen komen.

Soms bracht mevrouw Riemens een versterking voor de zieke mee: rookvleesch of zoo; soms liet ze een kannetje soep brengen, of iets anders. Daar verkwikte moeder van: meer nog, om de hartelijkheid, die er uit sprak, als wel van de dingen zelf.

Joop trok niet meer met beeldjes er op uit: meneer Riemens had hem een baantje bezorgd als pakhuis knecht bij een kruidenier; sjouwen met kisten en vaten kon hij wel. Hij had nu vast loon — dat was een mooi ding, temeer, omdat baas Ruigkamp zelf niet meer alle dagen wegtrok, en dan nog liefst niet te vèr uit de buurt ging . . . . Die plotselinge benauwdheid van zijn vrouw, en de woorden van den dokter, hadden hem bezorgd gemaakt. Dus bleef hij zooveel mogelijk in Brinckem — trachtte daar wat te verdienen met los werk als sjouwer, zoo af en toe . . . .

Ook dáár zorgde meneer Riemens voor, zooveel hij kon.

Op aandringen van de zieke waren de baas en Joop op een Zondagmorgen naar de kerk gegaan — ze hadden het wel mooi gevonden, vooral dat prachtige orgel. Wat de dominee zei óók wel, „maar”, vond de baas, „in 't zaaltje begrijp ik het toch beter. Dáár ga ik nog liever heen.”

Dominee was — op verzoek van een der dames uit het zaaltje — ook in den wagen geweest. Dat was een heerlijke middag geworden. In 't begin had de zieke niet goed durven zeggen al de dingen, die ze had liggen denken; al de vragen, waar ze geen weg mee wist . . . . Maar dominee was zóó hartelijk geweest, dat ze moed had gekregen, en toen was het gekomen . . . .

Ze had gezegd van haar zonden — hoe die haar bangstigten . . . . Die zóó groot waren, dat ze niet durfde gelooven, dat Jezus, de Heiland, ook voor haar gekomen was. O, ze wilde het wel gelooven, maar ze durfde niet . . . .

Dominee Rijswijk had haar gezegd, dat het toch ook voor haar was — ook voor haar, als ze zich geheel aan Jezus wilde overgeven.

En de zieke hield vòl — bleef bidden, bleef zoeken, bleef lezen haar Bijbel . . . . En soms — soms . . . .

„Is Joop nog niet terug?” vroeg Truus. Ze stak het hoofd buiten de wagendeur, om vader te kunnen zien, die in de straat stond te praten. Ruigkamp hoorde haar — hij keek op.

„Nee, nog niet. Hoe zoo?”

„O, met 't eten,” zei Truus. „Komt ie gauw?”

„'k Denk ét wel. Ja — daar heb j'em.”

Werkelijk kwam haar broer er aan. Hij liep op z'n gemak, als iemand, die het werk van den dag gedaan weet en nu rustig naar huis komt. Hij hād ook hard gewerkt, in 't pakhuis, dien dag. Zoodra Truus hem zag, ging ze naar binnen, om het eten op te doen. Vader stond er op, dat ze zooveel mogelijk gezamenlijk aten. Hij had het land er aan, als dat ongeregeld was. „Kermisgasten, goed, dat zijn we,” placht hij te zeggen, „maar nètte lui.”

„Hoe gaat et, moeder?” vroeg Joop, toen hij zitten ging.

„Pijn, jongen, veel pijn. En zoo moe.”

„U ziet bleeker dan anders ook.”

„Moeder is zwak — ze moet wat meer eten,” merkte Truus op.

„Ik kàn niet, kind, dat weet je wel,” weerde de zieke af. „Heusch, je bedoelt het goed, maar . . . .”

„Het water is zoo hóóg,” begon Henk over wat anders. Hij was met de jongens weer in de Marschpoort geweest. Ze hadden op de kisting gestaan en uitgekeken door de donkere poortopening naar buiten, het donkere, wilde water over.

„Ze hebben vanmorgen de kisting al verhoogd,” voegde vader er bij. „De oude Brugsma vertelde, dat ie nog nooit zulk hoog water had beleefd.”

Brugsma was een Brinckhemer van bij de zeventig, 'n kennis, dien vader in den laatsten tijd had gemaakt.

„Is 't gevaarlijk?” vroeg moeder zwakjes. Sedert dien nacht, waarin vader en Joop den wagen hadden verreden, en den daarop gevolgden ochtend, had moeder vrees voor het water.

„Nog niet, 't kan 't worden,” gaf Ruigkamp ten antwoord. Hij vertelde z'n zieke vrouw liever niet de geruchten van overstromingen en bedreigde dijken, die hij hier en daar gehoord had. Moeder was tòch al zoo onrustig, de laatste dagen.

De avond was vroeg gevallen, de nacht kwam: donker, en vol angst . . . .

„Vader!” had Truus geroepen en ze had haar vader bij het bed gewenkt. Moeder had zulke hoge kleuren, en haar oogen stonden zoo wild . . . . Ja — 't was niet goed met d'r . . . . Joop was naar den dokter gegaan — Hij had hem niet thuis getroffen, maar de meid had beloofd, de boodschap te zullen afgeven . . . .

En nu wachtten ze op zijn komst.

Een oogenblik had het geleden als ging moeder slapen, maar dat was slechts 'n oogenblik geweest. Toen was ze gaan spreken — van alles dooréén . . . .

„Waar is vader, Truus? — En Joop? Zijn ze buiten? — Het regent . . . . De wagen — Zie je niet, dat de rivier zoo donker is? — Hu, wat is het water hoog! — De wagen rijdt — het schòkt zoo. M'n hoofd! —

M'n zonde is zoo groot — Ja, dominee, bidden...."

Ze waren blij toen dokter kwam. Die zag het dadelijk — 'n koorts-opwinding en dan....

„Ik verwacht, dat ze straks van uitputting zal kalmereen, Ruigkamp,“ fluisterde hij vader toe, die hem een oogenblik buiten den wagen volgde. „En dan....“

„Wordt het sterven, dokter?“ vroeg vader stil — hij begreep het wel aan dokters ernstige gebaren.

„Zoover ik zien kan — ja. Het lichaam is tèn zwak.“

Gebroken ging vader binnen — z'n vrouw ging sterven. Hij nam een stoel, dicht bij het bed, greep haar gloeiende

hand.... En aldoor ijelde ze, in hooge koorts.... Ze scheen het benauwd te hebben — beangst te zijn.... Over het water sprak ze gedurig, en over de rivier,

die zoo donker was en haar zoo bang deed zijn . . . .

„Een hand, om me te leiden,” riep ze, en vader drukte haar rechter steviger — zei een paar woorden. Die scheen ze niet te hooren — wild woelde ze heen en weer . . . .

Tot de uitputting kwam. Het wilde glanzen van haar oogen verdofte — de oogleden vielen neer . . . .

Was dit de dood?

In angstige spanning luisterden ze — neen. Moeder ademde nog . . . . Buiten grauwde de morgen . . . . Joop ging den wagen uit — door de nog stille straten haastte hij naar het huis van meneer Riemens . . . . Verwonderd keek die op, hem op een zóó vroeg uur te zien, ging toch mee, toen de jongen gejaagd vertelde, hoe het stond . . . .

De zieke werd wakker, toen ze samen binnenkwamen.

„Hoe gaat het?” vroeg meneer, zacht.

„Benauwd, hier!” en ze wees op haar borst.

„Erg onrustig geweest vannacht,” vertelde vader in een zachte fluistering. „Dokter gaf geen hoop meer.”

„Joop zei het,” antwoordde meneer Riemens. „En dat ze ijldede . . . .”

„Ja, over de rivier en het water,” zei vader.

Toen begreep de bezoeker. Hij boog zich weer naar het bed.

„Sta je nu voor de rivier, vrouw Ruigkamp?” vroeg hij.

De zieke keek hem aan, wijd-open de oogen.

„De — donkere — rivier —” hijgde ze dan.

„En dóór die rivier helpt Jezus — Hij leidt naar het land van het licht.”

Het hoofd op het kussen wendde zich méér naar den spreker . . . .

„Zoo alleen,” fluisterden de bleeke lippen.

„Jezus wil je helpen — Jezus wil bijstaan. Luister.” Meneer nam het Bijbeltje, dat op een hoek van de tafel lag, waar Truus het had neergelegd, de laatste maal, dat ze moeder had voorgelezen, en zocht . . . . Toen klonk het: „Al ging ik ook door een dal der schaduwe des doods, ik zou geen kwaad vreezen. Want Gij zijt met mij . . . .”

„Bidden . . . .” fluisterde de zwakke stem, en knielend voor het armelijke bed droeg de bezoeker ook dit menschenkind op aan den Heiland, Die liefheeft en verlost . . . .

Toen stond hij op, en ging heen — heel stil . . . .

Het was avond, toen Ruigkamp op de stoep stond bij meneer Riemens. Mevrouw deed op zijn bellen zèlf open — liet hem in de huiskamer.

En daar vertelde hij . . . . Langzaam kwamen z'n woorden — heel moeilijk . . . .

Een boodschap van z'n vrouw, die heengegaan was — door de donkere rivier . . . .

„Ze was rustiger geworden, meneer, toen u weg was. Heel stil lag ze, maar haar lippen bewogen. Toen zei ze: „Het licht achter de donkere rivier, het land van het licht . . . . Heere Jezus, Heiland — Gij helpt . . . . Ik geloof, Heere, ik geloof . . . .” En ze vroeg aan mij, of ik naar u wilde gaan, om alles te vertellen. En u te bedanken. Want ze gelóófde nu; ze wist nu zeker, dat ook om háár zonden de Heere geleden heeft. Dat voelde ze in haar hart. En mevrouw en u hadden haar 't eerst weer van Hem verteld. Daarom moest u alles weten —

en moest ik u voor al uw vriendelijkheid bedanken. Vanmiddag is ze gestorven — zonder angst. „De Heiland helpt mij door de donkere rivier” heeft ze gezegd.”

Dat was de boodschap van baas Ruigkamp, en met stille ontroering luisterden z'n hoorders. Zóó had de

Heiland één van Zijn kinderen naar huis gehaald . . . .

De begrafenis was héél eenvoudig . . . . Maar toch . . . . „Boven het graf blinkt de liefde Gods. Oók boven dit graf — want deze vrouw mocht het zeggen, dat de Heiland haar zonden vergaf, dat de Heiland haar geven ging het eeuwige leven in het Vaderhuis . . . .” Zóó zei het dominee Rijswijk, toen hij stond bij de open groeve. Dát wees hij ook aan de achtergeblevenen als troost: dat moeder het nu veel beter had, dan ooit op aarde

mogelijk zou kunnen zijn. Dat moeder hen was voorgedaan op den weg naar het eeuwige leven.

Een blik nog in het graf, op de geel-houten kist — toen keerden ze terug, naar het leven van iederen dag . . . .

Maar de plaats van moeder bleef leeg — smartelijk leeg . . . .

De winter was voorbijgegaan — zonder dat het dreigende water rampen veroorzaakt had . . . .

De wegen waren opgedroogd onder den adem van den lentewind en het groen begon te botten en uit te loopen . . . .

Het voorjaar was er — en de zwervers moesten weer opbreken . . . .

Langs de wegen zou hun thuis weer zijn, tusschen de wijde landen en aan de blinkende stroomen, op de bruine heide en in de donkere bosschen . . . .

Ze namen afscheid van hun kennissen — kwamen voor 't laatst in de samenkomst . . . .

En toen trokken ze . . . .

Met een ledige plaats in den wagen . . . .

Maar ook — met „moeders bijbel”. Zwerfend langs de wegen, trekkend van plaats tot plaats, zou die met hen meegaan . . . .

Want daarin wilden ze zoeken den weg door de wereld ten hemel . . . .

Tot ze ééns vinden zouden den Heiland, Die Zich altijd vinden laat, door wie Hem biddend zoekt . . . .
